

ARAŞTIRMA MAKALESİ

COVID-19 PANDEMİSİNİN FİNANSAL RAPORLAMA
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: FİNANSAL DAYANIKLILIK KAPSAMINDA
DEĞERLENDİRME*THE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON FINANCIAL
REPORTING: EVALUATION IN SCOPE OF FINANCIAL
RESILIENCE*

Doç. Dr. Begüm ÖKTEM*
Dr. Öğr. Üyesi Recep ÖKTEM**

ÖZ

Dünyada yaşanmış büyük finansal krizlerin ardından, 2019 yılının son günlerinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve zamanla tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını insan sağlığını tehdit ederken ekonomide de büyük hasarlar oluşturmuştur. Covid-19'un pandemiye dönüşmesiyle belirsizliklerin yoğun olduğu bu dönemde, işletmelere olan finansal etkilerinin neler olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu dönemde Covid-19 ve finansal raporlamaya ilişkin çeşitli yayınlar yapılmıştır, ancak bu çalışmada farklı bir bakış açısı ile öncelikle Covid-19'un finansal raporlama üzerindeki etkileri standartlar çerçevesinde incelenmiş ve finansal dayanıklılık boyutu ele alınmıştır. Ardından, BIST-100 endeksi, FTSE-100 endeksi ve DAX-30 endeksindeki halka açık şirketlerden benzer sektörde faaliyet gösteren on şirket seçilerek, 2020 üçüncü çeyrek finansal raporlarında Covid-19'a ilişkin sunmuş oldukları bilgiler finansal dayanıklılık kapsamında değerlendirilmiş ve öneriler ile sonlandırılmıştır. Böylece, önümüzdeki dönemde bu türde çalışma yapılacak diğer şirketlere katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Finansal Raporlama, Finansal Dayanıklılık, Covid-19.

* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, begumoktem@marmara.edu.tr, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6175-0452>

** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, recep.oktem@marmara.edu.tr, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0350-4912>

ABSTRACT

Following the great financial crises in the world, the Covid-19 epidemic, which emerged in Wuhan, China in the last days of 2019 and spread all over the world over time, threatened human health and caused great damage to the economy. In this period where uncertainties are intense with the transformation of Covid-19 into a pandemic, it is important to determine what the financial effects on businesses are. During this period, various publications on Covid-19 and financial reporting were made, but in this paper, with a different perspective, the effects of Covid-19 on financial reporting were examined within the framework of standards and the financial resilience dimension was discussed. Then, ten companies operating in a similar sector from publicly traded companies in the BIST-100 index, FTSE-100 index and DAX-30 index were selected, and the information they provided about Covid-19 in the financial reports for the third quarter of 2020 was evaluated within the scope of financial resilience and concluded with recommendations. Thus, it is aimed to contribute to other companies that will do this kind of work in the upcoming period.

Keywords: Financial Reporting, Financial Resilience, Covid-19.

1.GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü, 2019 yılının son günlerinde Çin'in Wuhan kentinde yeni bir koronavirüsün ortaya çıktığını bildirmiş ve 2020 yılına gelindiğinde koronavirüsün tüm dünyaya yayılarak pandemiye dönüştüğünü ilan etmiştir. Covid-19 salgını, öncelikle insan sağlığını, ardından ekonomiyi derinden etkilemiştir. Birçok işletme ekonomik krizi palyatif önlemlerle aşılmaya çalışılmıştır. Bu aşamada birçok sektörün tedarik zinciri ve dağıtım süreci sekteye uğramış, çeşitli sektörlerde büyük ölçekli zarara yol açmıştır. Mali belirsizliklerin yoğun olduğu bu dönemde, işletmelere olan finansal etkilerinin neler olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu amaçla çalışmada öncelikle Covid-19'un finansal raporlama üzerindeki etkileri incelenerek, finansal dayanıklılık kavramı açıklanmıştır. Ardından, pandeminin etkilerinin şirketler tarafından nasıl açıklandığını görmek amacıyla, şirket örnekleri incelenmiş ve önermelere yer verilmiştir.

2. COVID-19 PANDEMİSİNİN FİNANSAL RAPORLAMAYA ETKİSİ

Kurumsal Raporlama uygulamaları oldukça eski bir uygulama olup kurumların paydaşlarıyla iletişim işlevini yerine getirmektedir. Bu uygulamalar işletmelerde yıllık ya da daha kısa dönemler ile karşımıza çıkarken, diğer kurumlarda konulara ve olaylara bağlı olarak teknolojik ve dijital araçlar aracılığı ile kullanılabilmektedir. Bu konu ile ilişkin uygulama, **tüm dünyayı etkisi altına alan** pandemi ile karşımıza çıkmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü, 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Wuhan kentinde yeni bir koronavirüs tespit edildiğini bildirmiş, 5 Ocak 2020 tarihinde yeni virüsle ilgili ilk salgın haberlerini yayınlamış ve 30 Ocak 2020 tarihinde Covid-19 (koronavirüs) salgınına ilan etmiştir. Ardından, 11 Mart 2020 tarihinde ise, uluslararası boyutta pandemi ilan etmiştir. (WHO, 2020)

Pandeminin ve ilgili belirsizliklerin şirketi nasıl etkilediğini ve pandeminin finansal etkilerinin neler olduğunu ve beklendiğini anlamaları çok önemlidir. Yatırım kararları, gelecekteki tahmini nakit akışlarına dayalıdır; bu, sağlanan bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının cari ve geçmiş sonuçları anlamasına ve gelecekteki getiriler hakkında bir fikir oluşturmaya olanak sağlaması gerektiği anlamına gelir. (Deloitte, 2020)

Potansiyel etkiler yaygındır ve kısa vadeli ani etkilerden (mağaza kapanmaları gibi) uzun vadeli ve dolaylı etkilere (iş modellerinde bir değişiklik gibi) kadar çeşitlilik gösterir. Mali tabloların hissedarları ve kullanıcıları için işletme üzerindeki etkilerin ve mali rakamlar üzerindeki sonuçlarının anlaşılması önemlidir. Açıklamalar, belirli varlıklar ve borçlar ile likidite ve işletmenin sürekliliği üzerindeki önemli etkileri açıklamalıdır. İlgili belirsizlikler, yatırımcılara yeterli güven sağlamak için temel senaryoların ve hassasiyet bilgilerinin daha ayrıntılı açıklanmasını gerektirebilir. (Deloitte, 2020)

Covid-19'un potansiyel etkileri 3 aşamada incelenebilir; (Deloitte, 2020)

- COVID-19'un finansal performansı, finansal durumu ve nakit akışlarını nasıl etkilediği
- Strateji ve hedeflerin nasıl değiştirildiği,
- Etkilerin ele alınması ve hafifletilmesi için alınan önlemler

Bu etkiler kapsamında Covid-19'un finansal raporlamaya etkisi incelenecektir.

Standartlar çerçevesinde, ülkemizde “TMS 10: Raporlama Döneminden (Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar” standardı, US GAAP kapsamında benzer şekilde “ASC 855: Sonraki Olaylar” standardı kapsamında ele alınmaktadır. (ASC 855; TMS 10)

“TMS 10: Raporlama Döneminden (Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar” standardında “Raporlama döneminden sonraki olaylar: Raporlama dönemi sonu ile finansal tabloların yayımlanması için onaylandığı tarih arasında işletmenin lehine ya da aleyhine meydana gelen olaylar” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamdaki olaylar iki şekilde sınıflanabilir: Birincisi, “Raporlama dönemi sonu itibarıyla mevcut olan durumları teyit eden olaylar (raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektiren olaylar)” ve ikincisi “Raporlama döneminden sonra ortaya çıkan durumları gösteren olaylar (raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektirmeyen olaylar).” (TMS 10, Md.3)

TMS 10 standardı kapsamında, “raporlama döneminde düzeltme gerektiren olaylar; İşletme, raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektiren olayların etkilerini yansıtmak amacıyla finansal tablolara almış olduğu tutarları düzeltir. Raporlama döneminden sonra düzeltme gerektirmeyen olayları ise, İşletme, raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektirmeyen olayları yansıtmak amacıyla finansal tablolarına almış olduğu tutarlarda herhangi bir düzeltme yapmaz.” (TMS 10, Md.8)

US GAAP kapsamında ise, ASC 855 “Sonraki Olaylar” Standardı, (orijinal olarak FASB Beyannamesi No. 165:Sonraki Olaylar) yayınlanmıştır, “Bilanço tarihinden sonraki olaylar, bilanço tarihinden sonra ancak finansal tablolar yayımlanmadan önce veya yayınlanmaya hazır olan olaylar” olarak tanımlanmıştır. (Deloitte, 2009) ASC 855 “Sonraki Olaylar” Standardı, Bilanço tarihinde olaylar/koşulların mevcut olması halinde, mali tablolara ilişkin kanıtlar veya sonuçlar ile birlikte muhasebeleştirilmelidir. Aksi takdirde, olaylar / koşullar bilanço tarihinde mevcut değilse, ancak sonradan ortaya çıkacak veya kullanıcının söz konusu finansal tabloları anlamasını etkileyecekse, muhasebeleştirilmemelidir. Ancak, olayın açıklanmaması finansal tabloyu yanıltıcı hale getirecek kadar önemliyse (COVID-19 bu türe uyuyorsa), bu durumda açıklama yapılmalı ve olayların niteliğini ve finansal tablo etkisinin bir tahminini içermelidir veya bir tahmin yapılamıyorsa, tahminin yapılamayacağına dair bir açıklama eklenmelidir. (Newhard, 2020,s.1)

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında finansal tablolar; raporlama tarihi itibarıyla 31.12.1019 tarihli finansal tablolar ve 31.12.2019 tarihinden sonraki

(2020 yılı) finansal tablolara etkisi olarak 2 aşamada incelenecektir. Şirketlerin COVID-19 pandemisinin finansal raporlamaya etkilerini, raporlama döneminden sonra düzeltme gerektiren olay veya düzeltme gerektirmeyen olay şeklinde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. (KPMG, 2020, s.3)

- Dünya Sağlık Örgütü 30 Ocak 2020 tarihinde koronavirüs salgını ilan etmiştir. Bu nedenle koronavirüsün etkileri resmi olarak 31 Aralık 2019 tarihinden sonra meydana geldiği kabul edilecektir. Bu kapsamda düzeltme gerektirmeyen olay olarak değerlendirilecek ve bu tarihten itibaren yayınlanacak 31 Aralık 2019 tarihli finansal tablolarında koronavirüs etkisine ilişkin etkilerin önemli olması halinde öngörülen muhtemel etkiler dipnotlarda açıklamak gerekecektir. Pandemi 31.12.2019 tarihinde sona eren hesap dönemine ait finansal tablolar için düzeltme gerektirmeyen bir olaydır, başka bir deyişle pandeminin etkileri için dipnotlarda açıklama yapılması gerekmektedir. Koronavirüsün etkilerinin düzeltme gerektirmeyen bir olay olarak kabul edilmesiyle şirketler, varlık ve borçların ölçümünü raporlama tarihi itibarıyla (31.12.2019) yapmalı, bu tarih itibarıyla mevcut koşulların ortaya konmasını sağlamalıdır. Bu haliyle bilanço tarihinden sonraki unsurların etkileri, dönem sonunda yapılmış olan ölçümlere yansıtılmamalıdır. (*Finansal Tablolar Ve Bağımsız Denetim Çalışmaları Üzerine Muhtemel Etkileri*, 2020,s.8)
- 31.12.2019 tarihinden sonra (2020 yılında) yayınlanacak hesap dönemleri için hazırlanacak raporlarda pandeminin etkisi açık olarak ortaya çıkması ve etkilerin önemli olması nedeniyle standartlara göre bütün ölçümlerin, hesaplamaların, tahmin ve değerlendirmelerin pandeminin varlığı göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir. (*Finansal Tablolar Ve Bağımsız Denetim Çalışmaları Üzerine Muhtemel Etkileri*, 2020, s.9)

Aşağıda Covid-19'un işletmelere olan etkilerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken muhasebe ve finansal unsurlar açıklanmıştır:

İşletmenin sürekliliği

Ülkemizde 1992 yılında yayınlanan “Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği”nde belirtilen muhasebenin temel kavramlarından biri olan işletmenin sürekliliği kavramı, işletmelerin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın devam edeceğini ifade eder. TMS 1'e göre ise işletmeler finansal

tablolarını hazırlarken, işletmenin sürekliliğini devam ettirebilme gücünü değerlendirmelidir. İlgili standartta, “Yönetimin işletmeyi tasfiye etme veya işletmenin ticari faaliyetine son verme niyeti gibi gerçekçi bir alternatifi bulunmadığı durumda, işletme finansal tablolarını işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlar” şeklinde ifade edilmiştir. (TMS 1, Md.25)

Benzer şekilde, “BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı”nda, İşletmenin Sürekliliğini Devam Ettirme Kabiliyetine İlişkin Ciddi Şüpheli Oluşturabilecek Olay veya Şartlar üç nedenden ortaya çıkabilir. Bunlar; işletmenin finansal durumu, işletme faaliyetleri ve diğer nedenler (işletmeyi olumsuz yönde etkilemesi beklenen mevzuat değişiklikleri, işletme aleyhine açılmış davalar vb.) dir. (BDS 570, A3)

Yukarıdaki açıklanan standartlar çerçevesinde şirketlerin öncelikle işletmenin devamlılığı hususunda şüphenin olup olmadığını belirlemelidir. (KPMG, 2020, s.3) İşletmenin sürekliliğini devam ettirmesine yönelik ciddi şüpheli oluşturabilecek olay veya şartlara ilişkin önemli bir belirsizliğin mevcut olup olmadığı hususunda, bu olay veya şartların önemli belirsizlikler oluşturması veya yönetimin değerlendirmesinin önemli muhakemeler içermesi halinde işletmenin finansal tablo dipnotlarında açıklamalar yapması gerekecektir. (KPMG, 2020, s.30)

Muhasebe tahminleri üzerindeki etkiler

Muhasebe tahminleri üzerinde pandemiden etkilenebilecek alanlar şu şekilde özetlenebilir: (KPMG, 2020,s.30-31; KPMG, 2020, s.2)

- *Duran varlıklar ve şerefiye değer düşüklüğü:* Mevcut koşullar bir değer düşüklüğü tetikleyicisi olabilir ve değer düşüklüğü testi gerektirebilir. Bunun yanında, işletmelerin son değerlemelerinde kullanılan iskonto oranlarının, raporlama tarihindeki risk ortamını yansıtacak biçimde revize etmesi gerekecektir. İşletmelerin, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” kapsamında finansal tablolarında açıklama yapması, finansal tabloyu kullanan tarafların, yönetimin geleceğe dair varsayımlarına ilişkin belirsizliği anlamalarını kolaylaştıracaktır.

- *Sözleşmeden doğan yasal zorunluluklara ilişkin karşılık:* Müşteri sözleşmelerinden doğan yasal zorunluluklara ilişkin karşılık ayrılması gerekebilir. Örneğin tedarikçilerin üretim tesislerinin faaliyetlerine son vermesi ya da üretim miktarındaki düşme sonucunda sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirememeleri durumunda, müşteri ile yapılan

sözleşmeler zor hale gelebilir. Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin uygulanmasında yaşanan gecikmelerden ötürü cezalar verilebilir.

- *Stokların değerlemesi*: Tesislerin faaliyetlerine son verilmesi, stok miktarındaki düşüşe ve satış/ satın alma sözleşmelerinin uygulanmamasından dolayı net gerçekleşebilir değerın düşmesine bağılı olarak stok değerlemesi üzerinde önemli bir etkisi olabilir.

- *Beklenen Kredi Zararları (BKZs)*: Şirketler, raporlama tarihinde aşırı maliyet ya da çaba göstermeden mevcut olan Covid-19'un ekonomik etkisine ilişkin ileriye dönük bilgileri BKZ'lerin ölçümlerine dahil etmekte zorlanabilir. Yönetim tarafından kredi riski, zamanlaması ve gelecekteki nakit akışlarına ait belirsizliğin anlaşılır hale gelmesi için ilgili açıklamalar yapılmalıdır.

- *Ertelenmiş vergi varlığı*: Ertelenmiş vergi varlıklarının geri kazanılabilirliği geleceğe ilişkin yapılacak tahminlerdeki değişimden etkilenebilir.

- *Sigorta talepleri*: İşletmeler, sigorta poliçelerine ilişkin koşulları yeniden inceleyebilir ve bu tür hasarların muhasebeleştirilmesinin zamanlaması da dahil kâr kaybını ve iş kesintilerini, vb. kapsayan olası tazminatı tahmin edebilir.

Gerçeğe uygun değer ölçümü

Bir varlığın (veya borcun) gerçeğe uygun değeri, ölçüm tarihindeki piyasa koşullarına göre belirlenir. Covid-19'un ekonomik etkisinin belirsizliği sebebiyle, raporlama dönemi sonunda bir şirketin varlık ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini ölçümünde kullanılan varsayımlarda ve değerlendirme yöntemlerinde önemli değişiklikler olacaktır. Mevcut koşullarda, önemli düzeyde gözlemlenemeyen girdilerin kullanıldığı bir değerlendirme yapılması daha zor hale gelmiştir ve piyasa değişkenliği dahilinde, bir önceki yıllık raporlama tarihindeki bakiyelerin esas alındığı tahminler artık uygun olmayabilir. (KPMG, 2020, s.31)

Hasılatın muhasebeleştirilmesi

İşletmelerin, değişken bedel tahminlerini güncellenmesi ve Covid-19 salgınından etkilenen ülkelerdeki müşterilere satış yapması halinde hasılatın muhasebeleştirilmesinin zamanlaması gibi hasılatın gerçekleşme şartlarını kontrol etmeleri gerekecektir. (KPMG, 2020, s.31)

Kiralamaların muhasebeleştirilmesi

Kiracı konumunda olan bir şirketin kullanım hakkı varlıklarını değer düşüklüğü için değerlendirmesi gerekecektir. Kiraya verenler de benzer biçimde, kiralama konusu varlıklarına olan talepteki düşüş ya da kira tutarlarındaki

önemli miktardaki azalıştan dolayı değer düşüklüğü açısından değerlendirilip değerlendirilmeyeceğini belirlemeleri gerekecektir. Bunun dışında, kiracı için kullanılan alternatif borçlanma faiz oranlarının yeniden değerlendirilmesi, kredi notunda düşüşe bağlı olarak borçlanma maliyetlerindeki değişim, kiralama süresi ve kiralayan tarafından gelir muhasebesi dahilinde kira sözleşmelerinin yeniden değerlendirilmesi gerekecektir. (KPMG, 2020, s.31)

Ayrıca, IASB, COVID-19'a ilişkin kira ödemelerinde tanınan imtiyazların TFRS16 Kiralamalar kapsamında; "Kiralamanın kapsamında ya da kiralama bedelinde bir değişikliğin meydana gelmemesi durumunda, kiralamada yapılan bir değişiklik de söz konusu olmayacaktır. Kiralamanın kapsamında ya da kiralama bedelinde bir değişiklik olması durumunda ise işletme, söz konusu değişikliğin, kiralamanın esas hüküm ve koşullarının bir parçası olup olmadığını değerlendirir." şeklinde hüküm eklemiştir. (TÜRMOB, 2020) Diğer taraftan, bu süreçten kaynaklanarak kira sözleşmelerinde gelecek dönem kira ödemelerinde indirim ve kira sürelerinin değiştirilmesi gibi daha uzun süreli değişiklikler "kiralamalarda yapılan bir değişiklik" kapsamında göz önünde bulundurulacaktır. (KPMG, 2020, s.31)

Finansal raporlamaya yönelik iç kontroller

Şirketler, varsa, finansal raporlamaya yönelik iç kontrol üzerindeki etkisini de incelemelidir. Örneğin, şirketlerin uzaktan (online) çalışmanın sağlanmasında Bilişim Teknolojisi erişimini geliştirdiği/ değiştirdiği durumlarla ilgili kontrollerde farklılıklar yapılmalıdır. (KPMG, 2020, s.31)

Çalışanlara sağlanan faydalar

Piyasadaki dalgalanmalar ve ücret politikalarındaki farklılıklar, şirketlerin çalışanlara sağladığı faydaların tahmini, ölçülmesi ve hisse bazlı ödeme giderlerini ölçüm biçimleri üzerinde etkili olabilir. Hisse bazlı ödemelere ilişkin yapılacak değişimlerin, çalışanlara yarar sağlayıp sağlamadığının incelenmesi ve muhasebeleştirilmesi gerekecektir. (KPMG, 2020, s.31)

Devlet teşvikleri

Yönetim, bir devlet teşviği kapsamında yer alabilecek Covid-19 pandemisi için verilen tüm yardımları muhasebeleştirilebilmesinde devlet faaliyetlerini ve mevzuatını takip etmelidir. Önceden devlet teşviği almayan şirketlerin yeni muhasebe politikaları ve süreç geliştirmeleri gerekebilir. İşletmeler, devlet teşvikleri için muhasebe politikaları, hibelerin ve diğer yardımların finansal tablolarındaki etkisini dipnot açıklamalarında sunabilirler. (KPMG, 2020, s.31)

Finansal araçlar

İşletmeler, ara dönemde finansal varlıklarda değer düşüklüğü testini dönem sonunda uygulanan aynı ilke ve kriterlerle uygular. İşletme, finansal varlıkları üzerinde önemli bir değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmesi durumunda, ara dönem finansal tablolarında, en son yıllık finansal tablolarındaki ilgili bilgilere ait bir açıklama ve revizyon sunmalıdır. (KPMG, 2020, s.32)

Faaliyet raporlarında yapılacak açıklamalar

İşletmelerin faaliyet raporlarında, pandemi nedeniyle oluşan etkilerin önemli olması halinde, pandemiye dair risklerin tartışılabilir. Yönetim, pandeminin işletmeye olan etkisinin anlaşılmasına ilişkin olayların açıklamasının ilgili mevzuat hükümlerine uygunluğunun sağlanıp sağlanmadığı ve düzenleyici otoritelerin ve kullanıcıların beklentilerini karşılayıp karşılamadığı açısından incelemelidir. Yapılan açıklamalar, Covid-19'un önemli muhasebe tahminleri ve duyarlılık analizi vb. varlık ve yükümlülüklerin defter değerinde önemli düzeltmelere yol açabilecek tahmin belirsizliğine ilişkin etkiye dair temel varsayımları açıklamalıdır. Ayrıca, şirketlerin kredi veya likidite risklerini yönetme konusunda prosedür ve politikalarına ilişkin daha fazla açıklama yapmaları gerekebilir. (KPMG, 2020, s.32)

3. COVID-19 PANDEMİSİNİN FİNANSAL RAPORLAMAYA ETKİSİNİN FİNANSAL DAYANIKLILIK PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Finansal krizler, doğaları gereği büyük ölçüde kabul gören bir açıklama sunamayan, yönetim zafiyeti olarak ortaya çıkan olaylardır, ancak soruna katkıda bulunan faktörlerden bazıları açıklanabilmektedir. Küresel boyutta etki yaratan finansal krizler Büyük Buhran (1929-1933) ve Büyük Mali Kriz (2007-2009) in ardından yapılan analizlerde, krizlerin Dünyanın hemen hemen her ülkesini etkilediği görülür. Bu finansal krizlerin nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

İlk bankacılık krizi, Temin ve White'a göre, bankalar arasındaki bulaşmadan ziyade kötüleşen temel faktörlerden kaynaklanmıştır. Borsa Çöküşü, Toz Çanağı ve bunu izleyen mali, tarımsal ve endüstriyel bunalımlar banka yatırımlarının değerini düşürmüş ve askıya alma oranlarını yükseltmiştir. Banka başarısızlıklarında hem gerçek hem de parasal faktörler rol oynamıştır. Kötü performans gösteren varlıklar ve kısıtlayıcı para politikası katkıda bulunan faktörlerdir. Birincisi, bankaları iflasa doğru itmiş, ikincisi, bankaları

ödenecek faturalar, kabuller ve reeskontlar gibi maliyetli fon kaynaklarını aramaya zorlayarak maliyetlerini arttırmıştır. Bankalar 1920'ler boyunca bu nedenlerden ötürü başarısız olduklarından ve banka başarısızlıkları bir yıl önceden belli bir doğrulukla tahmin edilebildiğinden, 1930 sonbaharındaki bankacılık başarısızlıkları öncekinin bir vurgusu gibi görünmektedir. (Richardson, 2007, s.42) Büyük Buhrandan sonra global ölçekte en kötü ekonomik çöküş olarak ifade edilen Büyük Mali Kriz'dir. (Foster ve Magdoff, 2009, s.8) Büyük Mali Kriz'in nedenleri, 2007 yılından önce, büyük ölçekli, başarısız olduğu düşünülen karmaşık finans kuruluşlarının, düzenleyiciler tarafından neredeyse hiç engellenmeden sermaye koymalarına izin verilmesi olarak görülmektedir. Bu kurumlar piyasa disiplini ortadan kaldırıp aşırı riskler alırken, aynı zamanda tehlikeli derecede düşük sermaye oranlarıyla işlemekte ve oldukça değişken fon kaynaklarına güvenmekteydi. (Richardson, 2007, s.42)

Konuyu günümüzde yaşanan ortama taşıdığımızda, geçmişle ortak birçok nokta olsa da bugün "Global Felaket" diyebileceğimiz bir dönemi yaşamaktayız. Bu dönem, hiçbir şeyin tanımlanamadığı, öngörülemeyen ve ölçülemediği dünyayı sarsan sağlık krizi ve ekonominin şimdiye kadar yaşadığı en kötü bunalım dönemidir. Bu ortamda belirgin ekonomik eşitsizlikler, teknolojik gelişmeler ve bilgi birikimi harmanlanarak yeniden değerlendirilecektir. Kriz sırasında yaşananlar, nedenleri, alınan önlemler ve sonuçlar incelenecektir. Hem makro ekonomik göstergelerde hem de finansal piyasalarda işlem gören işletmelerde manipüle edilen durumlar karşımıza çıkacaktır. Bu nedenle, istatistiklerin ve mali tabloların güvenilirliği konusunda bazı tartışmalar olacaktır. Çünkü birçok ülke ve işletme uzun yıllar iyileşme aşamasına tam olarak giremeyecektir.

Yukarıda sayılan nedenler COVID-19 pandemisinin yeni ve benzersiz yıkıcı bir olay olduğunu göstermektedir. Yatırımcıların geçmiş ve gelecekteki finansal performans üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olmak için, şeffaf bilginin sağlanmasında finansal dayanıklılık önemlidir. Bu bağlamda finansal dayanıklılık 3 aşamadan oluşmaktadır: (Deloitte, 2020)

1. Aşama: Yanıt Vermek ve Korumak
2. Aşama: Kurtarmak / İyileştirmek
3. Aşama: Geliştirmek

Tablo 1. Finansal dayanıklılık aşamaları, tanımları ve temel unsurları

Finansal Dayanıklılık Aşamaları		
	Açıklama	Temel unsurlar
1. AŞAMA: YANIT VERMEK VE KORUMAK	Pandemi, küresel ekonominin kilitlenme/ bozulmasına yol açmıştır. Bu, tüm endüstrilerin ürünlerini ve hizmetlerini müşterilere satıp teslim edememesine, üretim sürecinde ve tedarik zincirinde kesintilere, taleplerin düşmesiyle birlikte önemli belirsizliklere neden olmuştur. Ekonomik kilitlenme/ bozulmadan sonra bile, teslimat modellerine karmaşıklık ekleyen ve tüketim için daha az istekliliğe ve dolayısıyla talebi azaltan ciddi kısıtlamalar, özellikle seyahat kısıtlamaları ve sosyal mesafe gereksinimleri devam etmiştir. Yaz döneminde hafif bir toparlanmanın ardından, şimdi hızlı bir toparlanmayı engelleyen ikinci kilitlenme/bozulma dalgası ve sıkı kısıtlamalarla karşı karşıya kalınmıştır. Müdahalenin yeterliliğini anlamanın temeli, mevcut durumun geçmiş sonuçlar üzerindeki etkisini anlamaktır. COVID-19'un gelir gelişimi üzerindeki etkilerini (gelir kaybı) izole etmek neredeyse imkansızdır. Ancak şirketler, ilgili etkileri kullanıcıları için şeffaf hale getirmek için farklı yaklaşımlar kullanmışlardır. Şirketlerin çoğu, nicel ve nitel karışımı kullanmıştır.	<ul style="list-style-type: none"> -Likidite -Geçmiş sonuçların etkisi -Tahminler ve yargılar -Değer düşüklüğü / duyarlılık
2.AŞAMA: KURTARMAK / İYİLEŞTİRMEK	Geçmiş performansa ilişkin verileri sağlayan etkenler ve risk faktörleri yatırımcılar tarafından takdir edilmektedir. Bununla birlikte, gelecekle ilgili bir karar alınması gerektiğinden, geçmiş performans, bir yatırım kararı alabilmek için gelecek tahminlerini yapmanın temelini oluşturur. Bu bağlamda, yıkıcı bir olayın meydana gelmesinden sonraki ilk aşamada alınan önlemler, iyileşme aşaması ve etkileri hakkında bilgiler hayati önem taşımaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> -Likiditeyi güvence altına almak -Ek fonlar sağlamak -Nakit akışı koruma /arttırma -Harcamaların azaltılması -Sermaye harcamalarının azaltılması -Temettü (Kar payı) politikasının revize edilmesi
3.AŞAMA: GELİŞTİRMEK	Belirsizliğin arttığı dönemlerde, yatırımcılara ve diğer paydaşlara yönelik ileriye dönük bilgiler ve yönetimin tahminleri nasıl türettiği bilgisi, artan bir şeffaflık sağlanmasında daha da önemlidir. İşletmeler için riskler ve fırsatların neler olduğu, yönetimin stratejik yönü ve gelecekteki iş modelleri, teslimat modelleri ve tedarik zinciri üzerindeki etkisini anlamak çok önemlidir. Yönetimin beklentileri ve öngörütleri, kullanılan senaryoların çeşitliliği ve bunların üzerine inşa edildikleri temeller hakkında veri sağlamak, güven oluşturmada ve yatırımcıların makul bir yatırım kararı almalarını sağlamada kilit unsurdur.	<ul style="list-style-type: none"> -İşletme üzerindeki etkisi -Model / strateji -Risk / fırsatlar

Kaynak: Deloitte, 2020

4. RAPORLAMA ÖRNEKLERİ

Bazı şirketler, ara raporlarda ve yatırımcı ilişkileri sunumlarında bilgiler sunarak farklı yaklaşımlar benimsemiştir. İki ana yaklaşım, COVID-19 ile ilgili etkiler hakkında ayrı bir bölümde sunmak veya çeşitli bölümlerdeki etkileri tanımlamak şeklindedir. Aşağıda farklı alanlarda örnekler sunulmaktadır. (Deloitte, 2020)

Araştırmada seçilen şirketlerden, Mavi, Brisa, Eczacıbaşı, Türk Hava Yolları ve Tüpraş; Borsa İstanbul'da BIST-100 endeksinde işlem gören halka açık şirketlerdir. Glencore ve International Airlines Group (IAG) Londra Borsasında FTSE-100 endeksinde işlem görmekte olup, Adidas, Continental ve Fresenius; Frankfurt Borsasında DAX -30 endeksinde işlem gören şirketlerdir. Seçilen sektörler ve şirketler şu şekildedir: Perakende ticaret sektöründen; Adidas ve Mavi, mali kuruluşlar/sağlık sektöründen; Fresenius ve Eczacıbaşı, ulaştırma (havayolu) sektöründen, International Airlines Group (IAG) ve Türk Hava Yolları, imalat (lastik) sektöründen Continental ve Brisa, petrol /maden sektöründen Glencore ve Tüpraş'tır.

Seçilen halka açık şirketlerin 2020 üçüncü çeyrek raporlaması araştırmasıyla, önümüzdeki yıl sonu finansal raporlama zorluklarıyla nasıl başa çıkılacağına dair iyi bir rehberlik sağlayacağı düşünülmektedir.

Örnek 1: Adidas

Adidas şirketi, Adi Dassler tarafından Almanya'da sporculara en iyi ekipman sağlamak amacıyla kurulmuştur. (Adidas, 2020)

Önemli olay açıklaması-Etkilerin özeti

“Koronavirüs pandemisi, 2020'nin ilk dokuz ayında Adidas'ın sonuçlarını etkiliyor.

*2020'nin ilk dokuz ayında, gelirleri % 20 düşüşle 14.297 milyar Euro'ya (2019: 17.802 milyar Euro) düştü. Bu gelişme, esas olarak **koronavirüs pandemisinin** yılın ilk yarısında **küresel ölçekte yayılması** nedeniyle geniş tabanlı mağaza kapanmalarından kaynaklandı. Brüt kar marjı 3,0 puan düşüşle % 50,0'a geriledi (2019:% 53,0). **Olağanüstü e-ticaret büyümesi (pozitif etki)** nedeniyle daha uygun bir kanal karması ve düşük kaynak maliyeti, brüt marj üzerinde olumlu bir etkiye sahipti. Bu, 2020'nin ilk dokuz ayında negatif döviz dalgalanmaları ve artan promosyon faaliyeti nedeniyle daha az uygun bir fiyatlandırma karışımı ile karşılandı.*

Buna ek olarak, stoklardaki artış ve satın alma siparişi iptal maliyetlerinin brüt marj gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi olmuştur. Şirketin koronavirüs

*pandemisi ışığında **proaktif olarak maliyetleri düşürme kararının** bir sonucu olarak diğer işletme giderleri% 6 düşüşle 6.717 milyar Euro'ya (2019: 7.149 milyar Euro) düştü. Satış yüzdesi olarak, diğer işletme giderleri 6,8 puan artarak% 47,0'a ulaştı (2019:% 40,2). Şirket, 526 milyon € (2019: 2.416 milyar €) faaliyet karı kaydetti ve bu da% 3.7'lik (2019:% 13.6) bir işletme marjı elde etti. Faaliyet karı gelişimi, 2020'nin ilk yarısında koronavirüsle ilgili çeşitli unsurlardan önemli ölçüde etkilendi...." (Adidas, 2020)*

Yukarıda Adidas'ın 2020 yılının ilk 9 ayında yayınladığı finansal raporlamaya ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Açıklama incelendiğinde, koronavirüs pandemisinin yılın ilk yarısında küresel ölçekte yayılması; gelir üzerindeki etkisini açıklayan bir durumdur. Olağanüstü e-ticaret büyümesi; pozitif etkiyi gösterirken, proaktif olarak maliyetleri düşürme kararı alınan önlemler kapsamında değerlendirilmelidir. (Deloitte, 2020)

Örnek 2: International Consolidated Airlines Group (IAG)

International Airlines Group (IAG), 598 uçağı 279 noktaya uçan ve her yıl yaklaşık 118 milyon yolcu taşıyan dünyanın en büyük hava yolu gruplarından biridir. (IAG, 2020)

Harcama- maliyet azaltımı:

*"COVID-19 pandemisi etkisinde, Grup **senaryo analizi/modeli** gerçekleştirmiştir ve Yöneticiler, Grubun öngörülebilir gelecek için yeterli likiditeye sahip olduğuna dair makul bir beklentiye sahiptir. Buna bağlı olarak Yönetim, dokuz aylık konsolide sonuçları hazırlarken süreklilik esasını benimsemiştir. 30 Eylül 2020'ye kadar. Grup, American Express ile sözleşmenin yenilenmesine ilişkin olarak 2,7 milyar Euro'luk sermaye artışını başarıyla tamamlamış ve 0,8 milyar Euro peşin ödemeyi almış olsa da, COVID-19'un yarattığı belirsizlik ve gelecek potansiyeli (pandemi dalgaları ve seyahat kısıtlamaları ve /veya talep üzerindeki etkisi vb.) devam etmektedir... Bu nedenle Grup, faktörlerle ilgili olarak değerlendirdiği senaryo analizleri de dahil olmak üzere, düşündüklerinden daha ciddi olumsuz senaryoların (verim üzerindeki etki, çalıştırılan kapasite, elde edilen maliyet azaltmaları ve yakıt fiyatı değişiklikleri gibi) olamayacağına dair kesinlik sağlayamaz. Böyle bir senaryonun meydana gelmesi durumunda, Grubun 30 Ekim 2020'de sözleşmeye bağlı olarak taahhüt edilenin üzerinde ek finansman sağlaması gerekecektir." (IAG, 2020)*

Yukarıda International Consolidated Airlines Group (IAG) şirketinin 9 aylık finansal rapor sonuçlarına ilişkin açıklaması yer almaktadır. Açıklama

incelendiğinde işletme yönetiminin süreklilik esasını benimsediğine yer verilerek, senaryo analizi gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bu açıklama; işletme sürekliliği varsayımını destekleyen bir açıklamadır. (Deloitte, 2020)

Örnek 3: Continental Grup

Continental, Hannover’de kurulmuş olup, yumuşak kauçuk ürünler ve kauçuklanmış kumaşın yanı sıra fayton ve bisiklet için sert lastikleri kapsar. Continental dünyada kanallı otomobil lastiklerini geliştiren ilk şirket olmuştur. (Continental Grup, 2020)

Harcama-maliyet azaltımı:

“COVID-19 pandemisinin etkileri 1 Nisan 2020’de, devam eden COVID-19 pandemisinin, hükümetler ve yetkililer tarafından getirilen kısıtlamaların yanı sıra üretimin durması ve raporlama döneminde müşteriler ve tedarikçiler tarafından Continental Group’un kilit alanlarında alınan diğer önlemlerin önemli ayarlamalara ve kesintilere yol açtığını duyurduk.”

*“Finansal likiditemizi korumak için **maliyetlerimizi düşürüyor**, işletme sermayemizi optimize ediyor ve acil ihtiyaç duyulmayan **proje ve yatırımları bir sonraki duyuruya kadar erteliyoruz**. Bununla birlikte, harekete geçme yeteneğimizi sağlamak için, önemli geliştirme projelerinin yanı sıra yaklaşmakta olan üretim başlangıçları için hazırlıklarla ilerlemeye devam ediyoruz. Continental’in dünya çapındaki 249 üretim merkezinin% 40’ından fazlası, çalışanları korumak ve talep düşüşüne yanıt olarak birkaç günden birkaç haftaya kadar faaliyetlerini geçici olarak durdurdu...(Continental Grup, 2020)*

*Sermaye harcaması: 2020’nin ilk üç çeyreğinde, arsa, tesis, donanım ve yazılıma yönelik sermaye harcaması 1.379.4 milyon € (önceki yıl: 2.204.4 milyon €) olarak gerçekleşti. Tüm işletme alanlarında **825,0 milyon Euro’luk** düşme meydana gelmiştir. Üç çeyrek sonra sermaye harcaması oranı% 5,1 oldu (önceki yıl:% 6,6)” (Continental Grup, 2020)*

Yukarıda Continental Grup’un yaptığı açıklama incelendiğinde, maliyetlerini düşürmesi ve proje ve yatırımlarını ertelemesi, likiditeyi korumak için alınan önlemler kapsamında değerlendirilmelidir. Ayrıca, işletme, sermaye harcamaları kapsamında, tüm işletme alanlarındaki meydana gelen düşme miktarını açıklayarak, nicel etkiyi ortaya koymuştur. (Deloitte, 2020)

Tetikleyici olay ve belirsizliğin dahil edilmesi:

“Continental Group, diğer maddi olmayan varlıkları ve maddi duran

varlıkları, tesis ve ekipmanları, yatırım amaçlı gayrimenkulleri, finansal yatırımları ve şerefiyeyi, değer düşüklüğü belirtisi (tetikleyici olay) olduğu anda derhal gözden geçirir. Yıllık planlama sürecinde, 2025 yılına kadar önümüzdeki beş yıl içinde binek otomobiller ve hafif ticari araçların küresel üretiminin kriz öncesi seviyelere göre önemli ölçüde artması beklenmemektedir. Yeniden yapılandırma önlemlerinin beklenen etkisi de bu planlama sürecinde dikkate alınmıştır. Bu tetikleyici olay ve nakit yaratan birimin kullanım değeri hesaplanırken yapılan diğer önemli varsayımlar nedeniyle - serbest nakit akışları, iskonto oranları ve parametreleri ve uzun vadeli büyüme oranları gibi – şerefiye Araç Ağ Oluşturma ve Bilgi segmentinde Bağlantılı Araç Ağı Nakit yaratan biriminde 649,3 milyon Euro oranında değer düşüklüğüne uğramıştır. Bu değer düşüklüğü diğer giderlerde muhasebeleştirilir. Nakit yaratan birimler için beklenen nakit akışları, esas olarak önümüzdeki beş yılı kapsayan uzun vadeli planlamadan elde edilmektedir. Nakit yaran birimlerin Yüksek Gerilim Güç Uygulamaları, Alçak Gerilim ile Kontrol Ünitesi Uygulamaları ve Elektronik Kontroller için, her durumda özel duruma bağlı olarak uzun vadeli detaylı planlama ile **daha detaylı bir model** esas alınmıştır. (Continental Grup, 2020)

Yukarıdaki açıklamalar incelendiğinde, yıllık planlama sürecinde küresel üretimde kriz öncesi duruma göre önemli ölçüde artışın beklenmemesi, değişimin olmayacağı yönünde değerlendirilmelidir. Nakit yaran birimlerin uzun vadeli detaylı planlama ile daha detaylı bir modelin esas alınması, belirsizliğin dahil edilmesi olarak değerlendirilmelidir. (Deloitte, 2020)

Beklenen gelişmeler ve görünüm raporu:

“1 Nisan 2020’de devam eden COVID-19 pandemisinin, hükümetler ve yetkililer tarafından getirilen kısıtlamalar, üretimin durması ve raporlama döneminde müşteriler ve tedarikçiler tarafından alınan diğer önlemler, Continental Grup’un kilit alanlarında önemli ayarlamalara ve kesintilere yol açmıştır. Kısıtlamaların süresine ilişkin belirsizlik ve üretim, tedarik zincirleri ve talep açısından daha fazla sonuçların tahmin edilmesindeki zorluk nedeniyle, 2019 faaliyet raporunda yer alan 2020 mali görünümünü geri çekme kararı alındı.”

“ Şirket, **maliyetleri ayarlamak** ve **likidite taleplerini azaltmak** için çok sayıda önlem aldı. Bunlar, çalışma sürelerinin yanı sıra ücret ve maaş maliyetlerinde yapılan ayarlamaları içerir. Ayrıca, **işletme sermayesini optimize etmek** ve **yatırımları ertelemek** için önlemler alındı. Bu ve diğer

adımlar, 2020'nin dördüncü çeyreğinde gerektiği şekilde ayarlanacaktır...”

“...Aşağıdaki tahminler, ekonomik raporda belirtilen üretim varsayımlarına dayanılarak ve özellikle pandemiye ilişkin **daha fazla önemli etki olmayacağı beklentisiyle** hazırlanmıştır. Şu anda otomotiv iş alanlarımızın (Otonom Hareketlilik ve Güvenlik, Araç Ağ Oluşturma ve Bilgi ve Güç Aktarma Organı) 2020 mali yılında yaklaşık 22,0 milyar Euro toplam satış ve yaklaşık % -1,5 oranında ayarlanmış FVÖK marjı elde etmesini bekliyoruz. Continental Group'un 2020 yılında 37,5 milyar Euro civarında toplam satış ve % 3 civarında düzeltilmiş FVÖK marjı elde etmesini bekliyoruz.”

Özel etkiler şu anda ayrıntılı olarak **tahmin edilememektedir**, esas olarak devam eden yeniden yapılandırma önlemleri nedeniyle, ancak rapor edilen FVÖK ve ana hissedarlara atfedilebilen net gelir üzerinde gözle görülür bir etkisi olacaktır....” (Continental Grup, 2020)

Yukarıda Continental şirketinin Finansal Raporuna ilişkin Detaylı Görünümü sunulmaktadır. Açıklama incelendiğinde; Şirket, maliyetleri ayarlamak ve likidite taleplerini azaltmak için aldığı önlemler ve işletme sermayesini optimize etmek ve yatırımları ertelediği bilgileri; işletmenin yönünü belirlemektedir. Yapılan tahminlerin, ekonomik raporda belirtilen üretim varsayımlarına dayanılarak ve özellikle pandemiye ilişkin daha fazla önemli etki olmayacağı beklentisiyle hazırlanması; varsayım & genel görünüm kapsamında ele alınmalıdır. Son kısımda ise, özel etkilerin ayrıntılı olarak tahmin edilemediğine ilişkin yapılan açıklama; belirsizlikleri göstermektedir. (Deloitte, 2020)

Örnek 4: Fresenius Grubu

Fresenius Grubu, merkezi Almanya'da bulunan, diyaliz, hastaneler ve ayakta tedavi için yüksek kaliteli ürünler ve hizmetler sunan küresel bir sağlık hizmetleri grubudur. (Fresenius, 2020)

Etkilere ilişkin nicel bilgiler:

Fresenius Grubu, pandeminin etkilerini yönetim raporunun ilgili bölümlerinde ve mali raporunda açıklamıştır. Bununla birlikte, bir adım öteye geçerek COVID-19 pandemisinin etkisinin nicel bir değerlendirmesini yapmışlardır. (Deloitte, 2020)

“Fresenius Grubu, COVID-19'un küresel ekonomi ve finansal piyasalar üzerindeki etkilerinden etkilendi. Aynı zamanda, Fresenius Grubu, örneğin teşvik planları ve seyahat gibi belirli alanlarda daha düşük maliyetlerden etkilendi. COVID-19'un doğrudan ve aynı zamanda birçok dolaylı

operasyonel, pratik ve daha geniş finansal sonuçlarının olduğu dinamik bir ortamda, raporlanan konsolide gelir tablosu üzerinde kesin bir mali etki sağlamak imkansızdır. Bu, özellikle gelir kaybı ve ilgili marj kaybının etkisi için geçerlidir. Bu nedenle yönetim aşağıdaki tahminleri yapmıştır: Satışların artışına olumsuz etkinin ilk üç çeyrek için % -2 ile % -3 ve 2020'nin üçüncü çeyreği için % -1 ile % -2 arasında olduğu tahmin edilmektedir... (Fresenius, 2020)

Yukarıda Fresenius Grubu'nun ilk üç çeyreklik dönemdeki finansal tablolarına ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Açıklama incelendiğinde; COVID-19'un raporlanan konsolide gelir tablosu üzerinde kesin bir mali etki **sağlamanın imkansız olduğu**; belirsizlik göstergesi olarak ele alınmalı, satışların artışına ilişkin olumsuz etkinin tahmin edilmesi, **tahminin belirlenmesine ilişkin daha fazla bilginin faydalı olabileceği** şeklinde değerlendirilmektedir. (Deloitte, 2020)

İlgili etkilerin miktarının belirlenmesi yatırımcılar için faydalı bir bilgi olsa da, bunların belirlenmesi hakkında ek bilgi gereklidir. Yatırımcıları özellikle gelecekteki gelişme hakkında kendi fikirlerini oluşturabilecek bir konuma getirmek için, bu tahminleri elde etmede kullanılan temel modelleri ve senaryoları anlamaları gerekir. (Deloitte, 2020)

Örnek 5: Glencore

Glencore, bir ticaret şirketi olarak kurulmuş olup, büyük bir emtia üreticisi ve pazarlamacısı haline gelmiştir. Faaliyetleri, yaklaşık 150 madencilik ve metalurji sahasını ve petrol üretim varlıklarını içermektedir. (Glencore, 2020)

Kar payı politikasına uyum

"Hissedar getirisi: Mart ayı sonlarında, Kurul, Covid-19'un sunduğu aşırı belirsizliklerin ortasında, Grubun sermaye yapısını güçlendirmek için 2020 nakit dağıtımını erteleme kararını verdi. 2020'nin ilk yarısında memnuniyet verici genel iş performansına rağmen, Kurul, devam eden belirsiz pandemi / ekonomik görünüm ışığında 2020 dağıtım yapılmayacağına karar vermiş ve Net borç azaltımının 2020 sonunda gerçekleşmesi beklenen hedef aralığımıza (<16 milyar \$) hızlanmasına öncelik verilmiştir." (Glencore, 2020)

Glencore şirketinin Finansal raporunun kar payı politikasına ilişkin yaptığı açıklama yer almaktadır. Bu açıklama incelendiğinde, şirketin 2020 yılında kar payı dağıtımını yapmayacağı belirtilerek, buna ilişkin net borç azaltımın hedeflendiği belirlenerek kar dağıtımını konusunda açıklama kapsamında değerlendirilmelidir. (Deloitte, 2020)

Örnek 6: Mavi

İstanbul'da kurulan ve faaliyet gösteren hazır giyim sektöründe jean'ler tasarlayan, Mavi; Türkiye, ABD, Kanada, Almanya, Rusya ve Avustralya'nın aralarında bulunduğu 35 ülkede müşterileriyle buluşmaktadır. (Mavi, 2020)

Etkilere ilişkin nicel bilgiler:

*“Mağazaların açık olduğu 1 Haziran – 31 Ekim döneminde Türkiye perakende aynı mağaza satışları , önceki yıla göre %4,7 gerilemiştir. Mağaza trafiğinde kaydedilen %38 oranında düşüğe karşın yüksek dönüşüm oranları sayesinde işlem sayısı %15,4 azalmış ve alışveriş sepeti %12,6 büyümüştür. ...Online satışlar güçlü performansını sürdürürken yılın ilk dokuz ayında **Türkiye’de %161**, uluslararası pazarlarda ise %57 **büyüme kaydetmiştir.**”* (Mavi,2020)

*“Kovid-19 salgını kapsamında tüm dünyada kısmen durdurulan faaliyetler sonucunda Mavi'nin, 2020 ilk dokuz ay **satış gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %18 düşerek** 1 milyar 751,9 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Faaliyetler %49,1 oranında brüt kar marjı ve %17,2 oranında faiz, vergi ve amortisman öncesi kar (FAVÖK) marjı ile yürütülmüştür. Raporlama döneminde Türkiye satış gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %20, uluslararası satış gelirleri de %11 gerilemiştir. Bu süreçte çoğunlukla açık kalmaya devam eden e-ticaret kanalının global gelirleri %112 büyümüş, toplam satışlar içindeki payı %11'e yükselmiştir.”* (Mavi,2020)

Kar payı politikasına uyum:

*“Mart 2020’de pandemi ilan edilerek tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını ile mücadele amacıyla açıklanan toplum sağlığı yönlendirmeleri kapsamında Mavi, 19 Mart 2020 itibariyle Türkiye, Almanya ve Kanada’daki tüm mağazalar, 29 Mart itibariyle de Rusya’daki tüm mağazalar ile Türkiye’deki online kanallardan satışlarına geçici süreyle ara vermiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda şirketin **iş sürekliliğini** en doğru şekilde yönetmek üzere gerekli planlar ivedilikle yapılmıştır. Envanter yönetimi kapsamında ürün alım planları yenilenerek tedarikçiler ile tam bir işbirliği içinde erteleme ve iptal kararları alınmıştır. Operasyonel giderler ve yatırım harcamaları sektörü etkisi altında bırakan mücbir sebep varsayımı altında aktif olarak revize edilmiştir. **Senaryo çalışmaları** ile uyumlu olacak şekilde Şirketin nakit akışını kesintisiz olarak sürdürebilmek için bankalardan gerekli nakit kredi kullanımları gerçekleştirilmiştir. Faaliyet gösterilen tüm ülkelerde ilgili devlet destekleri takip edilerek bunlardan faydalanmak üzere başvurular*

yapılmıştır. Bu durumdan kaynaklı belirsizlikler göz önüne alınarak risk yönetimi eylemleri kapsamında 2019 mali yıl **karının dağıtılmamasına** karar verilmiştir. Tüm süreçler şeffaflıkla, tüm paydaşlar ile açık bir iletişim halinde yürütülmüştür.” (Mavi,2020)

Beklenen gelişmeler ve görünüm raporu:

“Mavi 01.02.2020 – 31.01.2021 özel hesap dönemini kapsayan 2020 mali yılı beklentilerini 12 Mart 2020 tarihinde Kamu Aydınlatma Platformu üzerinden halka açıklamış ancak Covid-19 salgınının Türkiye’yi de etkisi altına almasının ardından 02.04.2020 tarihinde yaptığı açıklama ile bu beklentilerini geri çekmiştir. Mavi yönetimi 14.09.2020 tarihinde, COVID-19 salgınının ticari faaliyetler üzerinde **yarattığı belirsizliklerin hala devam etmekte olduğuna dikkat çekerek, tüm faaliyetlerin yılın geri kalanında kesintisiz olarak devam edeceği varsayımıyla, yılsonu öngörülerini revize etmiştir.**” (Mavi,2020)

Yukarıda Mavi Giyim Sanayi ve Ticaret A.Ş.’nin ilk üç çeyreklik dönemdeki finansal tablolarına ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Açıklama incelendiğinde, online satışların Türkiye’de %161 büyümesi pozitif etkiyi göstermekte olup, satış gelirlerindeki düşme miktarı nicel etkiyi göstermektedir. Envanter yönetimi kapsamında erteleme ve iptal kararları, alınan önlemler kapsamında değerlendirilmeli, senaryo çalışmalarının yapılması, işletme sürekliliğini destekleyen bir açıklama olarak ele alınmalı ve 2019 mali yıl karının dağıtılmamasına karar verilmesi, kar payı politikasına uyum kapsamında değerlendirilmelidir. Ayrıca, tüm faaliyetlerin kesintisiz olarak devam edeceği varsayımı, varsayım & genel görünümü yansıtmaktadır.

Örnek 7: Brisa

Türkiye lastik endüstrisinde faaliyet gösteren şirketin temelleri Lassa markasıyla atılmış olup. sonraki **yıllarda Brisa kurulmuştur. (Brisa, 2020)**

Etkilere ilişkin nicel bilgiler:

“Brisa 2020 yılının ilk üç çeyreğinde yurtiçinde ve dünyada olumsuz sonuçları olan pandemi sebebiyle, yurtiçi satışlar ve ihracat baskı altına girmiştir. Şirketimiz bu olumsuz tabloya rağmen güçlü duruşunu sürdürmüş, geçen senenin aynı dönemine göre **yurtiçi satış tonajını %6, cirosunu ise %14 artırmıştır.** Yurtdışı pazarlarda ise yaşanan ciddi pandemi etkileri ve buna bağlı olarak Avrupa, Kuzey Afrika ve Ortadoğu pazarlarında %15-%35 bandında daralan talep sebebiyle satış adetlerinde geçen senenin aynı dönemine göre %20, ciro bazda ise %5 daralma kaydedilmiştir. Bütün bu

gelişmelerle Brisa'nın 2020 yılının ilk üç çeyreğinde toplam satış performansı geçen senenin aynı dönemine göre ciroda %6,5 oranında bir artış ile tamamlanırken, brüt kar marjı ise 441 baz puan artarak %27,6 olmuştur. Ciroda ve karlılıkta görülen bu yüksek artış FAVÖK seviyesinde de devam etmiş ve geçen seneye göre %38,5 artış ile 640,8 milyon TL'lik büyüklüğe ulaşılmıştır.” (Brisa, 2020)

Yukarıda BRISA Lastik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.'nin ilk üç çeyreklik dönemdeki finansal tablolarına ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Açıklama incelendiğinde, toplam satış performansındaki artış ve brüt kar marjındaki artış miktarı nicel etkiyi göstermektedir.

Örnek 8: Eczacıbaşı:

Eczacıbaşı Topluluğu, yapı ürünleri, tüketim ürünleri ve sağlık alanlarında, ulusal ve uluslararası pazarlara yönelik olarak faaliyet gösteren, Türkiye'deki sanayi topluluklarından biridir. Sanayi alanındaki ilk girişimini, İstanbul'da kurulan Türkiye'nin ilk modern ilaç fabrikasıyla gerçekleştiren Eczacıbaşı, seramik sağlık gereçleri tesisine sahiptir. (Eczacıbaşı, 2020)

Etkilerin özeti:

*“Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19'un, Eczacıbaşı İlaç, Sınai ve Finansal Yatırımlar'ın faaliyetlerine ve finansal durumuna olası etkilerini mümkün olan en az seviyeye indirmek için gerekli aksiyonlar alınmıştır. COVID-19 salgınından dolayı gerek içinde bulunduğu sektörlerde gerekse genel ekonomik aktivitede yaşanan gelişmeler/yavaşlamalar ile paralel olarak, yatırım harcamaları, operasyonel giderler ve stoklardaki artışın olumsuz etkilerini en düşük seviyede tutmak için önlemler alınmış, **likidite pozisyonunu** güçlendirmek adına **nakit yönetim stratejisi** gözden geçirilmiştir.”*

*“COVID-19 salgını nedeniyle Aile Sağlık Merkezleri'ne hasta akışı, poliklinik hizmetleri ve ameliyatlar azalmış, bu durumun ilaç pazarına olumsuz etkileri olmuştur. Nisan-Haziran döneminde kronik hastalık ve bağışıklığı arttırıcı ürünler haricinde diğer ürünlerde **satış kaybı** yaşanmıştır. Haziran ayında normalleşme sürecine geçiş ve tıbbi tanıtım elemanlarının kısmen de olsa sahaya dönmesinin etkisiyle bir miktar toparlanma görülmeye başlamıştır. Ancak; hasta akışı ve ameliyatlar beklenen düzeye ulaşmamıştır.”* (Eczacıbaşı, 2020)

Yukarıda Eczacıbaşı İlaç, Sınai ve Finansal Yatırımlar Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye ait ilk üç çeyreklik dönemdeki finansal tablolarına ilişkin açıklamaları

yer almaktadır. Açıklama incelendiğinde şirketin likiditeyi korumak için nakit yönetimini gözden geçirmesi, likiditeye korumak için alınan önlemler kapsamında değerlendirilmelidir. Ayrıca, Nisan-Haziran döneminde satış kaybının yaşanması, olumsuz etkiyi yansıtmaktadır.

Örnek 9: Türk Hava Yolları

Türk Hava Yolları A.O. (THY veya Ana Ortaklık) yurt içi ve yurt dışında yolcu ve kargo hava taşımacılığı yapmaktadır. (THY, 2020)

Harcama -Maliyet Azaltımı:

“COVID-19 Salgınının Grup Faaliyetlerine Etkileri: THY, operasyonel maliyetlerin düşürülmesi ve Grup’un finansal likiditenin korunması amacıyla önlemler almıştır. Taahhüt edilmemiş yatırım harcamalarının azaltılması veya ertelenmesi, acil olmayan operasyon dışı harcamaların azaltılması ve yetkili merciler ile vergi ödemelerinin olası ertelenmesi için görüşmeler alınan önlemler arasındadır. Bazı uzun dönem sözleşmelere (akaryakıt ve kiralama gibi) ilişkin ödemeler 3 ile 6 ay arasında süre ile ertelenmiştir. THY, servis sağlayıcıları ile ücretlerin düşürülmesi konusunda yeniden görüşmeler yapmaktadır. 2020-2021 yılı için salgın öncesi belirlenen uçak teslim planları ve bunlara ilişkin uçak alımı için yapılan nakdi olarak geri alınacak ön ödemeler tedarikçiler ile birlikte yeniden gözden geçirilmektedir.” (THY, 2020)

Tetikleyici olay:

“THY, COVID-19 salgını nedeniyle filo, kullanım hakkı varlıkları ve ertelenmiş vergilerin geri kazanılabilirliğini yeniden gözden geçirmiştir ve çeşitli senaryolar altında değer düşüklüğü testleri uygulamıştır. Sonuç olarak, filo ve kullanım hakkı varlıkları için değer düşüklüğü tespit edilmemiştir.”

Yukarıda THY’nın “Dokuz Aylık Ara Hesap Dönemine Ait Özet Konsolide Finansal Tablolar” açıklamasında “Covid-19 Salgınının Etkileri” ayrı bir bölümde sunulmuştur. Açıklama incelendiğinde, maliyetlerin düşürülmesi ve uzun dönemli sözleşmelere ilişkin ödemelerin 3-6 ay süreyle ertelenmesi likiditeyi korumak için alınan önlemler kapsamında değerlendirilmeli ve değer düşüklüğü testi uygulaması, tetikleyici olay kapsamında değerlendirilmelidir.

Örnek 10: Tüpraş

TÜPRAŞ, petrol sektöründe faaliyet göstermekte olup, LPG ve akaryakıt ürünleriyle Türkiye’nin petrol ihtiyacını karşılamaktadır. (Tüpraş, 2020)

“Covid-19 salgınına bağlı olarak talepte meydana gelen azalışın olumsuz etkilerini minimum seviyeye indirmek amacıyla Mayıs ve Haziran aylarında

İzmir Rafinerisinde üretime ara verilmiştir.” (Tüpraş, 2020)

“Covid-19 tedbirlerinin akaryakıt ürün talebi üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler ve yüksek seyreden ürün stokları nedeniyle küresel akaryakıt ürün marjlarında görülen zayıflamanın neticesinde 1.239 milyon TL faaliyet zararı kaydedilmiş, düşük faaliyet karlılığına ek olarak TL’deki değer kaybı nedeniyle yaşanan kur zararının da etkisiyle 2020 ilk dokuz ayda 2.870 milyon TL net zarar kaydedilmiştir.” (Tüpraş, 2020)

Beklenen gelişmeler ve Görünüm Raporu:

“Covid-19 salgınının küresel çapta akaryakıt ürünleri talebi üzerinde oluşan olumsuz etkisinin devam etmesi ve yüksek seyreden ürün stokları nedeniyle küresel akaryakıt ürün marjları önemli ölçüde zayıfladığından, 2020 yılı geleceğe yönelik beklentilerimizde değişiklik yapma ihtiyacı doğmuş, konuya ilişkin açıklama 9 Ekim 2020 tarihinde aşağıda verdiğimiz şekilde kamuoyuna duyurulmuştur.

2020 yılı için öngörülen kapasite kullanım oranı beklentisi %80-85 aralığından, %75-80’e, üretim miktarı ~24 milyon tondan ~22 milyon tona, satış miktarı ise ~25 milyon tondan ~23 milyon tona revize edilmiştir. Tüpraş Net Rafineri Marjının 3.0 – 4.0\$/v seviyesinden ~1.0\$/v seviyesine, Akdeniz Kompleks Marjının ise 1.0 – 2.0\$/v seviyesinden ~-0.5\$/v seviyesine düşeceği öngörülmektedir. Yaklaşık 125 milyon dolar olan belirlenen rafinaj yatırım beklentisi ise 115 milyon dolara düşürülmüştür.” (Tüpraş, 2020)

Yukarıda TÜPRAŞ A.Ş. ’nin ilk üç çeyreklik dönemdeki finansal tablolarına ilişkin açıklamaları yer almaktadır. Şirketin Mayıs ve Haziran aylarında İzmir rafinerisinde üretime ara vermesi, alınan önlemler kapsamında değerlendirilmelidir. Finansal verilere ilişkin olarak meydana gelen faaliyet zararı ve kur zararı nicel etkiyi göstermektedir. Öngörülen kapasite kullanım oranı beklentisi, net rafineri marjı, rafinaj yatırım beklentisi ise; tahmin & varsayım kapsamında değerlendirilmelidir.

Seçilen şirketlerin finansal raporları incelendiğinde finansal dayanıklılık kapsamında sunulan bilgiler şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 2. Şirketlerin Finansal Raporlarında Sunulan Bilgilerin Finansal Dayanıklılık Kapsamında Sınıflandırılması

Sektör	Şirket ismi	Sunulan bilgi
-Perakende ticaret	Adidas	-Önemli olay açıklaması-etkilerin özeti
	Mavi	-Etkilere ilişkin nicel bilgiler -Kar payı politikasına uyum
-Ulaştırma (havayolu)	International Consolidated Airlines Group (IAG)	-Harcama- maliyet azaltımı
	Türk Hava Yolları	- Harcama -maliyet azaltımı - Tetikleyici olay
-İmalat (lastik)	Continental Grup	- Harcama-maliyet azaltımı - Tetikleyici olay ve belirsizliğin dahil edilmesi - Beklenen gelişmeler ve görünüm raporu
	Brisa	- Etkilere ilişkin nicel bilgiler
-Mali kuruluş /İlaç	Fresenius Grup	- Etkilere ilişkin nicel bilgiler
	Eczacıbaşı	- Etkilerin özeti
-Petrol	Glencore	-Kar payı politikasına uyum
	Tüpraş	- Etkilere ilişkin nicel bilgiler

Bu incelemelere dayanarak, yılsonu raporlaması için verilebilecek tavsiyeler şu şekildedir: (Deloitte, 2020)

- COVID-19 pandemisinin etkilerinin özel bir özeti, ana etkileri anlamak ve bu konudaki en ilgili yönleri belirlemek için yararlıdır.
- Geçmiş sonuçlar üzerindeki etkilerin açık ve şeffaf bir şekilde iletilmesi, gelecekteki beklentilerin geliştirilmesi ve anlaşılması için kilit önemdedir.
- Yönetimin bakış açısına ilişkin görüşünü anlamayı sağlayan, temel varsayımlar ve senaryolar, yatırımcıların kendi değerlendirmelerini ve gelecek tahminlerini yapmalarına yardımcı olur.
- Şirketler, potansiyel etkileri azaltmak için eylemlerini açıkça açıklamalı ve mümkün olduğunca çok nicel bilgi vermelidir.
- Yüksek derecede belirsizlikler nedeniyle, nicel duyarlılık bilgilerinin daha fazla kullanılması önerilir.

5. SONUÇ

Covid-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2019 yılının son günlerinde ortaya çıktığı bildirilmiştir, ancak 2020 yılında sağlık alanında ve ekonomik çerçevede iz bırakmıştır. Bu dönemde, belirsizliklerin yoğun olması nedeniyle, işletmenin sürekliliği, muhasebe tahminleri üzerindeki etkiler, gerçeğe uygun değer ölçümü, kiralamalar, hasılat, devlet teşvikleri iç kontroller de değişkenlik gösterirken bu etki raporlama boyutuna da yansımıştır.

Şirketlerin COVID-19 pandemisinin finansal raporlamaya etkileri kapsamında,

- Pandemi 31.12.2019 tarihinde sona eren hesap dönemine ait finansal tablolar için düzeltme gerektirmeyen bir olaydır ve pandeminin etkilerinin dipnotlarda açıklanması gereklidir.
- Pandemi, 31.12.2019 tarihinden sonra (2020 yılında) yayınlanacak hesap dönemleri için hazırlanacak raporlarda pandeminin etkisi açık olarak ortaya çıkması ve etkilerin önemli olması nedeniyle standartlara göre bütün ölçümlerin, hesaplamaların, tahmin ve değerlendirmelerin pandeminin varlığı göz önüne alınarak yapılması gereklidir.

Seçilen şirketlerin finansal raporları incelendiğinde, Covid-19 ile ilgili etkilerin, raporun ayrı bir bölümünde sunulması veya çeşitli bölümlerde etkilerin tanımlanması şeklinde yayınlandığı görülmektedir. İlgili şirketlerin finansal raporlarında sundukları bilgiler finansal dayanıklılık kapsamında incelenmiştir. Bu şirketlerden; Mavi, Brisa, Fresenius ve Tüpraş şirketlerinin; etkilere ilişkin nicel bilgilere yer verdiği görülmektedir. International Consolidated Airlines Group (IAG), Türk Hava Yolları ve Continental Grup şirketlerinin, harcama-maliyetlerin azaltılmasına ilişkin bilgiye yer verildiği görülmektedir. Sektör bazında incelendiğinde, ulaştırma (hava yolu) sektöründe International Consolidated Airlines Group (IAG) ve Türk Hava Yolları şirketlerinin ortak olarak “harcama-maliyet azaltımı” bilgisine yer verdiği görülmektedir. Ayrıca, BIST 100 endeksinde işlem gören Mavi şirketinin ve DAX-30 endeksinde işlem gören Adidas şirketinin finansal dayanıklılık kapsamında daha detaylı açıklama yaptığı gözlenmiştir.

Şirketlerin geçmiş olayların sonuçların, etkilerinin belirlenmesi ve gerekli çalışmaların bu ölçekte yapılması ile gelecekteki risk ve fırsatların belirlenmesine katkı sunacaktır. İşletme yönetimi tarafından hazırlanan temel varsayımlar ve senaryolar gelecek tahminlerine yardımcı olacaktır. Şirketlerin

nitel etkilerin yanı sıra nicel etkileri de açıklaması ile paydaşlara gerçeğe yakın bilgi verilerek şeffaflık ve hesap verilebilirlik ile birlikte sürdürülebilirliğin sağlanmasına da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adidas, (2020) Erişim Adresi: https://www.adidas-group.com/media/filer_public/9e/82/9e82c708-eeff0-4c5d-97e6-c1a92e1cd3fb/20201110_adidas_records_strong_recovery_in_third_quarter.pdf Erişim Tarihi: 02.01.2021

Adidas, (2020).Erişim Adresi: <https://www.adidas-group.com/en/group/history/> Erişim Tarihi: 02.01.2021

BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardı, Erişim Adresi: <https://www.kgk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 05.01.2021

Brisa, (2020) Erişim Adresi: Investor Presentation Q3, <https://www.brisa.com.tr/investor-relations/financial-information/investor-presentation> Erişim Tarihi: 05.01.2021

Brisa, (2020). Erişim Adresi: <https://www.brisa.com.tr/kurumsal/hakkimizda-2> Erişim Tarihi: 05.01.2021

Continental (2020). Erişim Adresi: <https://www.continental.com> Erişim Tarihi: 10.01.2021

Continental Grup (2020),

Covid-19 Finansal Raporlama Üzerindeki Potansiyel Etkileri. (2020). KPMG.

Covid-19 Gündemi: Yeni Gerçeklikte Makro Trendler. (2020). KPMG.

Deloitte (2009), Erişim Adresi: <https://dart.deloitte.com/USDART/ov-resource/71644c98-3f2f-11e6-95db-d9416eb6c3a3.pdf>

Deloitte, (2020) Erişim Adresi: <https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/audit/articles/financial-reporting-survey-q3-2020.html> Erişim Tarihi: 10.01.2020

Eczacıbaşı, (2020). Erişim Adresi: <https://tr.eczacibasi-toplulugu/topluluk-profil> Erişim Tarihi: 10.01.2021

Eczacıbaşı, (2020). Erişim Adresi: <https://www.eczacibasi.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/eczacibasi-yatirim-holding/yatirim-holding-finansal-bilgiler/yatirim-holding-faaliyet-raporlari> Erişim Tarihi: 10.01.2021

Erişim Adresi: <https://www.continental.com/resource/blob/239972/570e975aa9770f0de6c4f6d0286876e2/financial-report-as-at-september-30--2020-data.pdf> Erişim Tarihi: 05.01.2021

Foster, J. B. and Magdoff, F. (2009), *The Great Financial Crisis: Causes and Cosequences*, New York: USA.

Fresenius, (2020). Erişim Adresi: <https://www.fresenius.com/the-health-care-group> Erişim Tarihi: 14.01.2021

Glencore, (2020). Erişim Adresi: <https://www.glencore.com> Erişim Tarihi: 14.01.2021

Glencore, (2020). Erişim Adresi: <https://www.glencore.com/dam/jcr:50ad1802-2213-43d8-8008-5fe84e3c65ed/GLEN-2020-Half-Year-Report.pdf> (Erişim Tarihi: 14.01.2021)

Glencore, (2020). Erişim Adresi: <https://www.glencore.com/investors/reports-results/report-archive> (Erişim Tarihi: 14.01.2021)

IAG, (2020). Erişim Adresi: <https://www.iairgroup.com/> Erişim Tarihi: 14.01.2021

IAG, (2020). Erişim Adresi: https://www.iairgroup.com/~/_media/Files/IAG/documents/interim-management-statement-for-the-nine-months-to-september-30-2020.pdf Erişim Tarihi: 14.01.2021

Koronavirüsün (Covid-19) Finansal Tablolar Ve Bağımsız Denetim Çalışmaları Üzerine Muhtemel Etkileri (2020). İstanbul : İSMMMO

Mavi, (2020). Erişim Adresi: <https://www.mavicompany.com/i/assets/documents/pdf/2020/Mavi-Giyim-1C-2020-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 18.01.2021

Mavi, (2020). Erişim Adresi: <https://i/assets/documents/pdf/2020/Mavi-Giyim-1C-2020-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 18.01.2021

Mavi, (2020). Erişim Adresi: <https://www.mavicompany.com/tr/mavi/hakkimizda> Erişim Tarihi: 18.01.2021

Newhard, J. J. (2020), Financial Reporting and the COVID19 Pandemic, Pennsylvania CPA Journal. 1-3. 3

Richardson, G. (2007). The Collapse of the United States Banking System during the Great Depression, 1929 to 1933. New Archival Evidence, *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 1(1), 39-50.

THY, (2020). Erişim Adresi: <https://investor.turkishairlines.com/documents/faaliyet-raporlari/yk-faaliyet-raporu-3q2020-tr.pdf> Erişim Tarihi: 20.01.2021

THY, (2020). Erişim Adresi: https://investor.turkishairlines.com/documents/finansal-raporlar/30_09_2020-tl-ifrs-rapor-tr.pdf Erişim Tarihi: 20.01.2021

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu (2018), Erişim Adresi: www.kgk.gov.tr

TMS 10 Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar (2018). www.kgk.gov.tr (Erişim Tarihi: 18.01.2021)

Tüpraş, (2020). Erişim Adresi: <https://www.tupras.com.tr/ara-donem-raporlari> Erişim Tarihi: 20.01.2021

Tüpraş, (2020). Erişim Adresi: <https://www.tupras.com.tr/> Erişim Tarihi: 20.01.2021

TÜRMOB, (2020). Erişim Adresi: <https://turmob.org.tr/Mevzuat/PDF/17690> Erişim Tarihi: 20.01.2021

WHO, (2020) Erişim Adresi: <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19> Erişim Tarihi: 20.01.2021